

Niğde (Ulukışla) kompleks Pb-Zn cevherinin optimum flotasyon şartlarının belirlenmesi

Determination of optimum flotation conditions in Niğde (Ulukışla) complex Pb-Zn ore

Tevfik AĞAÇAYAK^{1*} , Nur Benan YILMAZ²

¹Maden Mühendisliği, Mühendislik ve Doğa Bilimleri Fakültesi, Konya Teknik Üniversitesi, Konya, Türkiye.
tagacayak@ktun.edu.tr

²Gümüştaş Madencilik ve Ticaret Anonim Şirketi, Tepeköy Cevher Zenginleştirme Tesisi AR-GE Laboratuvarı, Niğde, Türkiye
nury@gumustasmaden.com.tr

Geliş Tarihi/Received: 25.09.2019
Kabul Tarihi/Accepted: 16.07.2020

Düzeltilme Tarihi/Revision: 13.07.2020

doi: 10.5505/pajes.2020.79749
Araştırma Makalesi/Research Article

Öz

Bu çalışmada, Niğde-Ulukışla yöresine ait Pb-Zn kompleks cevherinin optimum flotasyon şartları araştırılmıştır. Deneysel çalışmalarda kullanılacak olan cevher numunesinin serbestleşme tane boyutu (d_{80}) belirlenmiş ve mineralojik analizleri gerçekleştirilmiştir. Flotasyon deneyleri, %30 katı oranında, 10 L/dk. hava akım hızında, 1250 dev/dk. karıştırma hızında ve pH=9'da gerçekleştirilmiştir. Öğütme, Pb ve Zn kaba flotasyonu devresinde kullanılması gerekli olan reaktifler ve miktarları belirlenmiştir. Deneylerde, öğütme devresinde 8 dakika, Pb Devresinde 4 dk. Zn Devresinde 5 dk. kondisyon süresi uygulanmıştır. Sonuç olarak, %80.63 verim ile %55.13 Pb ve %77.60 verim ile %37.32 Zn kazanılabileceği görülmüştür.

Anahtar kelimeler: Kurşun-çinko kompleks cevheri, Öğütme, Kaba flotasyon, Niğde-Ulukışla.

Abstract

In this study, optimum flotation conditions of Pb-Zn complex ore from Niğde-Ulukışla region were investigated. The liberalization grain size (d_{80}) of the ore sample to be used in experimental studies was determined and mineralogical analyzes were performed. Flotation experiments were performed at 30% solid ratio, 10 L/min air flow rate, 1250 rpm stirring speed and pH=9. Reagents and their amounts were determined in grinding, Pb and Zn rough flotation circuits. 8 minutes in the grinding circuit, 4 min in Pb Circuit and 5 min in Zn circuit were applied to in the experiments. As a result, The lead grade of lead concentrate for 55.13%, the recovery for 80.30%, and zinc grade of zinc concentrate for 37.32%, the recovery for 77.60% were obtained.

Keywords: Lead-zinc complex ore, Grinding, coarse flotation, Niğde-Ulukışla.

1 Giriş

Niğde Ulukışla (Bolkardağ) ve yöresinde ekonomik açıdan oldukça önemli olan ve çok eskiden beri işletilen altın ve gümüş içeriği yüksek kurşun-çinko yatakları bulunmaktadır. Bu yatakların, Horoz Köyü ile Maden Köyü arasında geniş bir alana yayıldığı bilinmektedir. Yataklar hem sülfürlü hem karbonatlı, hem de karst plaseri tipi cevherler olmak üzere üç şekilde bulunmaktadır [1]. Şişman ve Şenocak (1981) [2], birincil cevherleşmenin genellikle sülfidli minerallerden (pirit, pirotin, markasit, galenit, sfalerit, kalkopirit gibi) oluştuğunu ikincil cevherleşmenin ise sülfidli minerallerin değişmesiyle oluştuğunu yani hidrotermal kökenli oldukları belirtmişlerdir.

Flotasyon, arayüzlerin fizikokimyasal özelliklerinde farklılıklara dayanan bir ayırma ve zenginleştirme işlemidir. Yüzdürme ya sıvı-gaz, sıvı-sıvı, sıvı-katı ya da katı-gaz arayüzünde gerçekleşebilir. İstenilen serbestleşme tane boyutuna indirilmiş bir cevherin içerisindeki minerallerin yüzey/ara yüzey özelliklerinden yararlanarak, hidrofob olan minerallerin hidrofil tanelerden ayrılmasını sağlamaktadır [3]. Yüzeylerin hidrofobik ve hidrofilik karakterleri, yüzey aktif maddeler kullanılarak değiştirilebilir. Yüzeyi hidrofobik yapan bir yüzey aktif maddeye kolektör adı verilir. Bu kolektörler ile yüzeyi değiştirilmiş mineral tanesi ile hava kabarcığı arasındaki adhezyon kuvveti artma veya azalma eğilimi gösterecektir. Hidrofob minerallerde adhezyon kuvveti artarken; hidrofil minerallerde adhezyon kuvveti azalacaktır. Bu nedenle

flotasyon gerçekleşebilmesi için minerallerin hidrofob ve hidrofil olma özellikleri büyük önem taşımaktadır. Sülfür içerikli mineraller, oksit yapılı bütün mineraller ve metalik-olmayan minerallerin tümü flotasyon yöntemiyle zenginleştirilmektedir. Flotasyon işleminin köpük, film ve yağ flotasyonu olmak üzere üç tipi bulunmaktadır. Maden ve metalurji endüstrisinde en çok kullanılan yöntem ise köpük flotasyonu olarak bilinmektedir [4],[5]. Sonuç olarak, yüzeyde oluşan köpük tabakası hidrofobik mineralleri yüzeye taşıyarak yüzmesini sağlarken, hidrofilik taneler hava kabarcıklarına yapışma eğilimi az olduğundan süspansiyon halinde kalacak veya çökecektir [6].

Bununla birlikte, köpürtücülerin iyi seçilmesi ile yüzdürme performansı artmakta [7]-[9] ve ince tane boyutlarına öğütülmüş cevherlerin flotasyon ile zenginleştirmesinde köpürtücü miktarının yeterli kullanılması halinde çok ince partiküllerin sürüklenmesi azalmaktadır [9],[10]. Kısacası köpük fazının stabilitesinin kontrol edilmesi, yeterli ayrımı sağlamak için önemli bir unsur olduğu söylenebilir [11],[12].

Ceylan ve Bulut, (2016) [13], Siirt-Madenköy'ün temsili bir bakır örneği üzerinde flotasyon deneyleri yapılmıştır. Çalışma için en uygun toplayıcının 50 g/t miktarındaki Aerophine 3418A olduğu belirlenmiştir. Farklı bir çalışmada, kalkopirit, galena ve sfalerit Aerophine 3894 ve 3418A toplayıcıları kullanılarak üç kaba flotasyon hücrelerinde seçici olarak geri kazanılmıştır [14]. Zhong ve diğ. (2015) [15], çalışmalarında

*Yazışılan yazar/Corresponding author

Aerophine 3418A'nın bakır sülfür ve kurşun-çinko sülfür içeren cevherlerde kullanılması ile verimin daha yüksek olduğunu ve daha iyi seçicilik sergilediği gösterilmiştir.

Bilimsel ve teknolojik gelişmelere bağlı olarak kurşun-çinko cevherinin zenginleştirilmesinde etkin ve yaygın bir yöntem olan flotasyon devamlı olarak geliştirilmekte, bunun neticesinde uygulamaya ekonomiklik ve randıman kazandırılmaktadır. Ekonomik ve uygulanabilir olması nedeniyle kurşun ve çinko cevherinin zenginleştirilmesinde flotasyon yöntemi kullanılmaktadır. Sülfür minerallerin kazanımında yapılan çalışmaların çoğunda, yaygın olarak ksantat tipi toplayıcılar, alkol tipi kprtcler, bunun yanında değişik inorganik ve organik düzenleyici reaktifler kullanılmaktadır [16]-[19]. Pb-Zn kompleks cevherlerinin flotasyonunda sfaleritin bastırılması için özellikle ZnSO₄ kullanılmaktadır. Çinko sülfat siyanür ile birlikte kullanıldığı bilinmektedir [8],[20]. Pirit, sfalerit ve galenin bastırılmasında sodyum sülfid, sodyum bi-sülfid, sodyum metabisülfid veya sülfürdioksit formundaki reaktiflerde kullanılmaktadır [21],[22]. Silikatları bastırmak için ise genellikle, sodyum silikat ilavesi yapılmaktadır. Bu alışmada, Niğde-Ulukışla yöresine ait Pb-Zn kompleks cevherinin optimum flotasyon şartları araştırılmıştır. Öğütme ve Pb ve Zn kaba flotasyonu devresinde kullanılması gerekli olan reaktifler ve miktarları belirlenmiştir. Öğütme aşamasında çinko sülfat ve sodyum silikat eklenmiştir. Pirit, arsenopirit ve bastırılmış sfalerit minerallerine karşı büyük bir seçimlilik sağlamak amacıyla Pb devresinde ksantatların yerine Aerophine 3418A. Zn devresinde ise Z-5 çinkoyu toplamak için kullanılmıştır. Böylece temiz bir ksantrenin üretiminin yanı sıra, Pb-Zn'nin seçimli olarak ayrılması ve tesiste kullanılan/kullanılabilecek reaktiflerin uygun olup olmadığının belirlenmesi amaçlanmıştır.

2 Malzeme ve yöntem

Deneylerde kullanılan cevher, Niğde-Ulukışla bölgesinde bulunan bir maden ocağından temin edilmiş sülfür içerikli Pb-Zn kompleks cevheridir. Cevher içeriğinin belirlenmesi için, konik kırıcı sonrası alınan temsili numuneler halkalı değirmende -75  m tane boyutuna ğtlerek, kral suyunda (3 hacim HCl+1 hacim HNO₃) czndrlmştir. Agilent marka AAS cihazı kullanılarak, Ag, Pb, Zn, Fe, Cu ve As elementleri analiz edilmiştir. Au analizi için Fire- Assay yöntemi uygulanmıştır. Bu cevhere ait kimyasal analiz sonuçları Tablo 1'de verilmiştir.

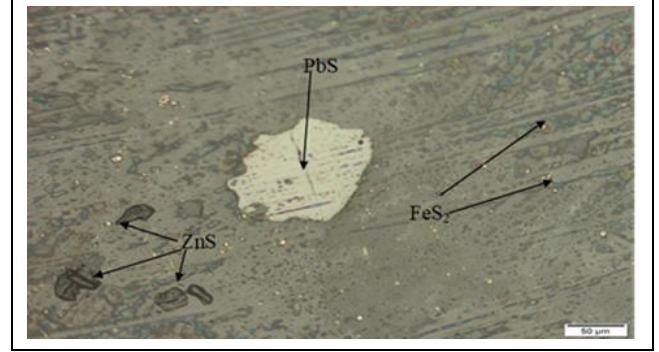
Tablo 1. Deneysel çalışmalarda kullanılan numunenin kimyasal analizi.

Table 1. Chemical analysis of the sample used in experimental studies.

Element	İçerik
Au, (ppm)	2.17
Ag, (ppm)	221
Cu, (ppm)	254
Zn, (%)	5.95
Pb, (%)	3.62
Fe, (%)	12.44
S, (%)	18.72

Mineralojik incelemelere göre, cevher bileşimindeki sülfürlü minerallerin çoğunluğunu galen (PbS), sfalerit (ZnS) ve pirit (FeS₂) oluşturmakta ayrıca, kalkopirit (CuFeS₂), hematit (Fe₂O₃), götit (FeOOH), limonit (FeO(OH)·nH₂O), arsenopirit (FeAsS) ve markazit (FeS₂) mineralleri ile birlikte kalsit (CaCO₃), kuvars (SiO₂) yaygın gang minerallerini

oluşturmaktadır. Ayrıca, yer yer jarosit (KFe³⁺₃(SO₄)₂(OH)₆) ve jips (CaSO₄·2H₂O) mineralleri de görülmektedir. Cevher numunesi içerisinde bol miktarda pirit-markazit, galen ve sfalerit mineralleri olduğu parlak kesit yapılarak saptanmıştır (şekil 1).

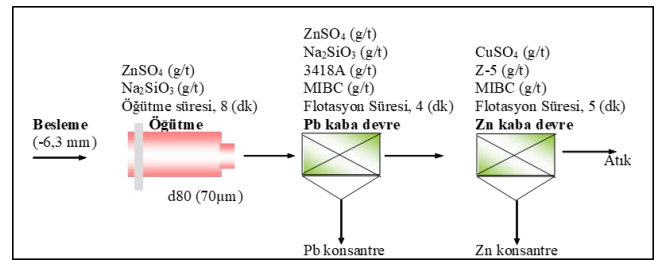

şekil 1. Cevher örneğinin ince ve parlak kesiti.

Figure 1. Slimed and polished section of the ore sample.

Tüvenan cevher iki kırma aşamasından sonra 6.3 mm tane boyutunun altına indirilmiştir. Öğütme ve Pb-Zn kaba flotasyonu deneylerinde kullanılmak üzere homojenlik sağlanarak paketlenmiştir. Bu cevher numunesi, i hacmi 9 L olan,  180x362 mm boyutundaki ubuklu değirmende öğütülmüş ve %80'i 70  m'nin (d₈₀=70  m) altına indirilerek flotasyon hücresine beslenmiştir.

Flotasyon deneyleri, Denver tipi flotasyon cihazı kullanılarak %30 katı oranında, 10 L/dk. hava akım hızında, 1250 dev/dk. karıştırma hızında ve pH=9'da sabit parametrelerde gerçekleştirilmiştir. Öğütme, Pb ve Zn kaba flotasyonu devresinde kullanılması gerekli olan reaktifler ve miktarları belirlemek için 32 farklı deney yapılmıştır. Her bir deney 2 kez yapılmış ve analiz sonuçlarının aritmetik ortalaması alınarak deneysel veriler elde edilmiştir. Her bir gruba ait olan deneysel sonucun ayrı ayrı standart hatası hesaplanarak ± 0.5-1 arasında değiştiği belirlenmiştir. Yapılan deneylere ait olan basit akım şeması şekil 2'de verilmiştir.

şekil 2. Flotasyon deneyleri akım şeması.

Figure 2. Flow chart of flotation experiments.

Yapılan deneylerde, analitik saflıkta Merck marka çinko sülfat, bakır sülfat, sodyum silikat, metil izobütil karbinol, Cytec marka %50'lik sodyum izobutil dithiofosfin ve %90'lık potasyum amil ksantat kullanılmıştır.

3 Bulgular

3.1 Öğütme devresinde kullanılacak ZnSO₄ miktarının belirlenmesi

Öğütme devresinde inko Sülfat (ZnSO₄) farklı dozajlarda değirmene ilave edilmiştir. İlave edilen ZnSO₄ miktarları 200, 500, 1000, 1500 ve 2000 g/t olarak seçilmiştir. Öğütme

esnasında, ZnSO₄ ilaveli flotasyon deneyleri için seçilen reaktifler ve miktarları Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Ögütme-ZnSO₄ ilaveli flotasyonunda kullanılan reaktif tipi ve miktarları.

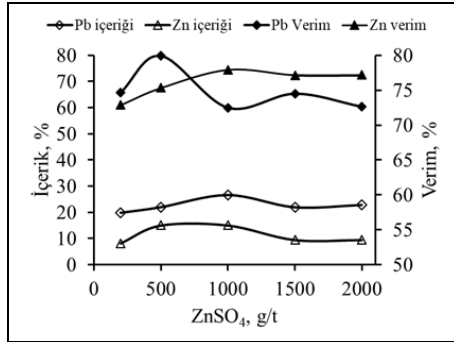
Flotasyon Koşulları ve Deneş Şartları	Ögütme Devresi	Pb Devresi	Zn Devresi
pH (Kireç ile)		9	9
ZnSO ₄ , g/t	200, 500, 1000, 1500, 2000	1600	
Na ₂ SiO ₃ , g/t		1600	
3418 A, g/t		20	
MIBC, g/t		20	20
CuSO ₄ , g/t			800
Z-5, g/t			160
Ögütme Süresi, dk.	8		
Flotasyon süresi, dk.		4	5

Tablo 2’deki koşullar altında yapılan deney sonuçlarına göre konsantre, atık tenör değerleri ve konsantre verimleri Tablo 3’te özetlenmiştir.

Tablo 3. Ögütme-ZnSO₄ ilaveli flotasyon deney sonuçları.

Ögütme devresinde kullanılan ZnSO ₄ miktarı, g/t	Tenör, %				Verim, %	
	Konsantre		Nihai Atık		Konsantre	
	Pb	Zn	Pb	Zn	Pb	Zn
200	19.89	8.22	0.67	1.28	74.64	72.90
500	22.00	15.05	0.49	1.27	79.92	75.33
1000	26.58	15.08	0.59	1.03	72.49	77.92
1500	21.98	9.52	0.61	1.31	74.50	77.16
2000	22.84	9.52	0.83	1.58	72.64	77.16

Ögütme devresinde kullanılan çinko sülfatın ve miktarının sfalerit ve galen üzerindeki etkisini incelemek amacıyla yapılan deneylerin sonuçları Şekil 3’te verilmiştir.

Şekil 3. Ögütme devresinde kullanılan ZnSO₄ miktarına bağlı olarak kurşun ve çinko konsantresinin Pb-Zn İçeriği ve kazanma verimi.

Figure 3. Pb-Zn Content and recovery of lead and zinc concentrate depending on the amount of ZnSO₄ used in the grinding circuit.

Tablo 3 ve Şekil 3’ten görüldüğü gibi, 1000 g/t ZnSO₄ kimyasalı ilave edildiğinde %72.49 verim ile Pb konsantredeki en yüksek Pb içeriği değeri %26.58 olarak elde edilmiştir. Bu nedenle yapılan diğer testlerde değirmene 1000 g/t ZnSO₄ ilave edilmesine karar verilmiştir.

3.2 Pb Devresinde Kullanılacak ZnSO₄ Miktarının Belirlenmesi

Pb devresinde Çinko Sülfat (ZnSO₄) farklı dozajlarda flotasyon hücreğine ilave edilmiştir. İlave edilen ZnSO₄ miktarları 200,

500, 1000, 1500 ve 2000 g/t olarak seçilmiştir. Pb devresinde, ZnSO₄ ilaveli flotasyon deneyleri için seçilen reaktifler ve miktarları Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4. Pb devresinde ZnSO₄ miktarının belirlenmesi için kullanılan reaktif tipi ve miktarları.

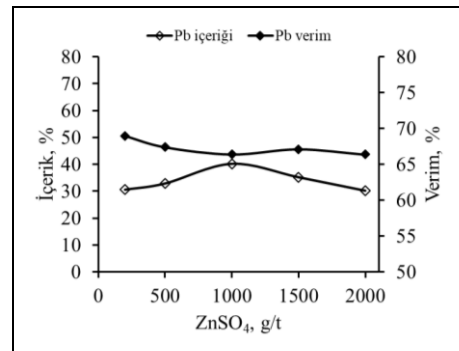
Flotasyon Koşulları ve Deneş Şartları	Ögütme Devresi	Pb Devresi
pH (Kireç ile)		9
ZnSO ₄ , g/t	1000	200, 500, 1000, 1500, 2000
Na ₂ SiO ₃ , g/t		1600
3418 A, g/t		20
MIBC, g/t		20
Ögütme Süresi, dk.	8	
Flotasyon süresi, dk.		4

Tablo 4’teki koşullar altında yapılan deney sonuçlarına göre konsantre, atık tenör değerleri ve konsantre verimleri Tablo 5’te özetlenmiştir. Pb devresinde kullanılan çinko sülfatın ve miktarının kurşun kazanımı üzerindeki etkisini incelemek amacıyla yapılan deneylerin sonuçları Şekil 4’te verilmiştir.

Tablo 5. Pb devresinde ZnSO₄ miktarının belirlenmesi için yapılan flotasyon deney sonuçları.

Pb devresinde kullanılan ZnSO ₄ miktarı, g/t	Tenör, %		Verim, %
	Konsantre	Nihai Atık	Konsantre
	Pb	Pb	Pb
200	30.57	0.85	68.94
500	32.87	0.89	67.39
1000	40.18	0.89	66.40
1500	35.19	0.91	67.11
2000	30.18	0.89	66.37

Tablo 5 ve Şekil 4’ten görüldüğü gibi, 1000 g/t ZnSO₄ kimyasalı ilave edildiğinde %66.40 verim ile Pb konsantredeki en yüksek Pb içeriği değeri %40.18 olarak elde edilmiştir. Bu nedenle yapılan diğer testlerde Pb devresinde 1000 g/t ZnSO₄ ilave edilmesine karar verilmiştir.

Şekil 4. Pb devresinde kullanılan ZnSO₄ miktarına bağlı olarak kurşun konsantresinin Pb içeriği ve kazanma verimi.

Figure 4. Pb content and recovery of lead concentrate depending on the amount of ZnSO₄ used in Pb circuit.

3.3 Ögütme devresinde kullanılacak Na₂SiO₃ miktarının belirlenmesi

Ögütme devresinde Sodyum silikat (Na₂SiO₃) farklı dozajlarda değirmene ilave edilmiştir. İlave edilen Na₂SiO₃ miktarları 200, 500, 1000, 1500 ve 2000 g/t olarak seçilmiştir. Ögütme esnasında, ZnSO₄ ilaveli flotasyon deneyleri için seçilen reaktifler ve miktarları Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6. Ögütme- Na₂SiO₃ ilaveli flotasyonunda kullanılan reaktif tipi ve miktarları.

Flotasyon koşulları ve deney şartları	Ögütme Devresi	Pb Devresi
pH (Kireç ile)		9
ZnSO ₄ , g/t	1000	1000
Na ₂ SiO ₃ , g/t	500	200, 500, 1000, 1500, 2000
3418 A, g/t		20
MIBC, g/t		20
Ögütme Süresi, dk.	8	
Flotasyon süresi, dk.		4

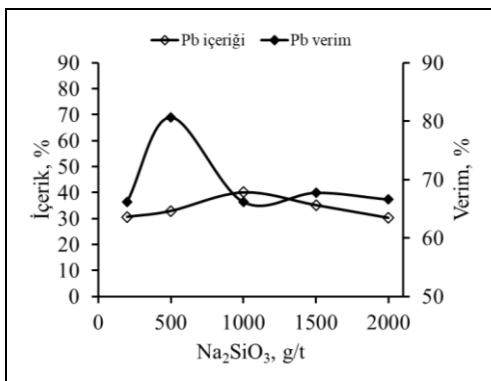
Tablo 6'daki koşullar altında yapılan deney sonuçlarına göre konsantre, atık tenör değerleri ve konsantre verimleri Tablo 7'de özetlenmiştir.

Tablo 7. Ögütme- Na₂SiO₃ ilaveli flotasyon deney sonuçları.

Table 7. Grinding- Na₂SiO₃ added flotation test results.

Ögütme devresinde kullanılan Na ₂ SiO ₃ miktarı, g/t	Tenör, %		Verim, %
	Konsantre Pb	Nihai Atık Pb	Konsantre Pb
200	28.78	0.86	66.22
500	37.81	0.76	80.70
1000	27.48	0.87	66.20
1500	24.10	0.90	67.76
2000	23.32	0.87	66.60

Ögütme devresinde kullanılan sodyum silikat ve miktarının flotasyona etkisini incelemek amacıyla yapılan deneylerin sonuçları Şekil 5'te verilmiştir.

Şekil 5. Ögütme devresinde kullanılan Na₂SiO₃ miktarına bağlı olarak kurşun konsantresinin Pb içeriği ve kazanma verimi.

Figure 5. Pb content and recovery of lead concentrate depending on the amount of Na₂SiO₃ used in grinding circuit.

Tablo 7 ve Şekil 5'ten görüldüğü gibi, 500 g/t Na₂SiO₃ kimyasalı ilave edildiğinde %80.70 verim ile Pb konsantredeki en yüksek

Pb içeriği değeri %37.81 olarak elde edilmiştir. Bu nedenle yapılan diğer testlerde ögütme devresinde 500 g/t Na₂SiO₃ ilave edilmesine karar verilmiştir.

3.4 Pb Devresinde Kullanılacak Na₂SiO₃ Miktarının Belirlenmesi

Pb devresinde sodyum silikat (Na₂SiO₃) farklı dozajlarda flotasyon hücresine ilave edilmiştir. İlave edilen Na₂SiO₃ miktarları 200, 500, 1000, 1500 ve 2000 g/t olarak seçilmiştir. Pb devresinde, Na₂SiO₃ ilaveli flotasyon deneyleri için seçilen reaktifler ve miktarları Tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8. Pb devresinde Na₂SiO₃ miktarının belirlenmesi için kullanılan reaktif tipleri ve miktarları

Table 8. Reagent types and quantities used to determine the amount of Na₂SiO₃ in the Pb circuit.

Flotasyon koşulları ve deney şartları	Ögütme devresi	Pb devresi
pH (Kireç ile)		9
ZnSO ₄ , g/t	1000	1000
Na ₂ SiO ₃ , g/t	500	200, 500, 1000, 1500, 2000
3418 A, g/t		20
MIBC, g/t		20
Ögütme Süresi, dk.	8	
Flotasyon süresi, dk.		4

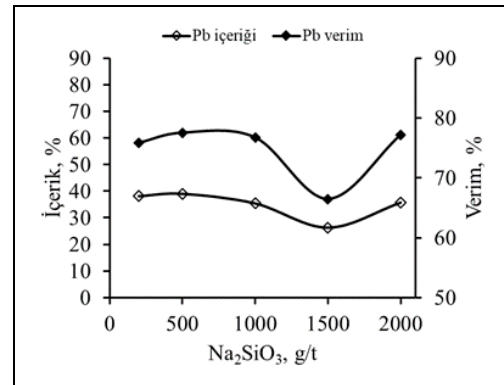
Tablo 8'deki koşullar altında yapılan deney sonuçlarına göre konsantre, atık tenör değerleri ve konsantre verimleri Tablo 9'de özetlenmiştir.

Tablo 9. Pb devresinde Na₂SiO₃ miktarının belirlenmesi için yapılan flotasyon deney sonuçları.

Table 9. Flotation experiment results for determining the amount of Na₂SiO₃ in Pb circuit.

Pb devresinde kullanılan Na ₂ SiO ₃ miktarı, g/t	Tenör, %		Verim, %
	Konsantre Pb	Nihai Atık Pb	Konsantre Pb
200	38.12	0.65	75.84
500	39.00	0.69	77.54
1000	35.40	0.62	76.75
1500	26.32	0.96	66.48
2000	35.72	0.72	77.19

Pb devresinde kullanılan sodyum silikat ve miktarının flotasyona etkisini incelemek amacıyla yapılan deneylerin sonuçları Şekil 6'da gösterilmiştir.

Şekil 6. Pb devresinde kullanılan Na₂SiO₃ miktarına bağlı olarak kurşun konsantresinin Pb içeriği ve kazanma verimi.

Figure 6. Pb content and recovery of lead concentrate depending on the amount of Na₂SiO₃ used in Pb circuit.

Tablo 9 ve Şekil 6'dan görüldüğü gibi, 500 g/t Na₂SiO₃ kimyasalı ilave edildiğinde %77.54 verim ile Pb konsantredeki en yüksek Pb içeriği değeri %39.00 olarak elde edilmiştir. Bu nedenle yapılan diğer testlerde Pb devresinde 500 g/t Na₂SiO₃ ilave edilmesine karar verilmiştir.

3.5 Pb Devresinde kullanılacak 3418 A miktarının belirlenmesi

Pb devresinde Aerophine 3418A (sodyum izobütül dithiofosfin) kollektör dozajının etkisi araştırılmıştır. Aerophine 3418A miktarları 5, 10, 15 ve 20 g/t kullanılmıştır. Deney şartları ile Tablo 10'da özetlenmiştir.

Tablo 10. Pb devresinde 3418A miktarının belirlenmesi için kullanılan reaktif tipleri ve miktarları.

Table 10. Reagent types and quantities used to determine the amount of 3418A in the Pb circuit.

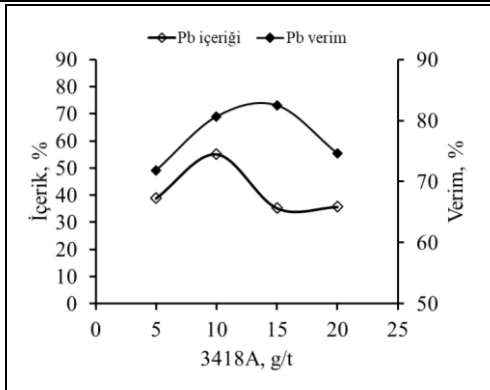
Flotasyon Koşulları ve Deney Şartları	Öğütme Devresi	Pb Devresi
pH (Kireç ile)		9
ZnSO ₄ , g/t	1000	1000
Na ₂ SiO ₃ , g/t	500	500
3418 A, g/t		5,10,15,20
MIBC, g/t		20
Öğütme Süresi, dk.	8	
Flotasyon süresi, dk.		4

Tablo 10'daki koşullar altında yapılan deney Tablo 11'de verilmiştir. Pb devresinde kullanılan sodyum izobütül dithiofosfin ve miktarının flotasyona etkisini incelemek amacıyla yapılan deneylerin sonuçları Şekil 7'de gösterilmiştir.

Tablo 11. Pb devresinde 3418A miktarının belirlenmesi için yapılan flotasyon deney sonuçları.

Table 11. Flotation experiment results for determining the amount of 3418A in Pb circuit.

Pb devresinde kullanılan 3418A miktarı, g/t	Tenör, %		Verim, %
	Konsantre Pb	Nihai Atık Pb	Konsantre Pb
5	38.85	1.03	71.87
10	55.13	0.74	80.63
15	35.25	0.67	82.46
20	35.72	0.98	74.63

Şekil 7. Pb devresinde kullanılan 3418A miktarına bağlı olarak kurşun konsantresinin Pb içeriği ve kazanma verimi.

Figure 7. Pb content and recovery of lead concentrate depending on the amount of 3418A used in Pb circuit.

Tablo 11 ve Şekil 7'den görüldüğü gibi, 10 g/t 3418A toplayıcı kullanılması sonucunda ilave edildiğinde %80.63 verim ile %55.13 Pb elde edilmiştir.

3.6 Zn devresinde kullanılacak CuSO₄ miktarının belirlenmesi

Zn devresinde canlandırıcı olarak bakır sülfat ilave edilmiş ve çinkoyu canlandırdığı görülmüştür. İlave edilen CuSO₄ miktarları 200, 500, 1000, 1500 ve 2000 g/t olarak seçilmiştir. Zn devresinde, CuSO₄ ilaveli flotasyon deneyleri için seçilen reaktifler ve miktarları Tablo 12'de verilmiştir.

Tablo 12. Zn devresinde CuSO₄ miktarının belirlenmesi için kullanılan reaktif tipleri ve miktarları.

Table 12. Reagent types and quantities used to determine the amount of CuSO₄ in the Zn circuit.

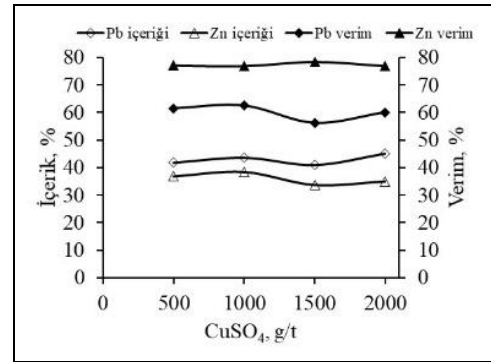
Flotasyon Koşulları ve Deney Şartları	Öğütme Devresi	Pb Devresi	Zn Devresi
pH (Kireç ile)		9	9
ZnSO ₄ , g/t	1000	1000	
Na ₂ SiO ₃ , g/t	500	500	
3418 A, g/t		10	
MIBC, g/t		20	20
CuSO ₄ , g/t			500, 1000,1500,2000
Z-5, g/t			160
Öğütme Süresi, dk.	8		
Flotasyon süresi, dk.		4	5

Tablo 12'deki şartlar altında yapılan flotasyon deney sonuçları Tablo 13'de verilmiş olup, sonuçlardan elde edilen Pb, Zn kazanım yüzdeleri ve verimleri ise Şekil 8'de gösterilmiştir.

Tablo 13. Zn devresinde CuSO₄ miktarının belirlenmesi için yapılan flotasyon deney sonuçları.

Table 13. Flotation experiment results for determining the amount of CuSO₄ in Zn circuit.

Zn devresinde kullanılan CuSO ₄ miktarı, g/t	Tenör, %		Verim, %			
	Konsantre Pb	Nihai Atık Zn	Konsantre Pb	Konsantre Zn		
500	41.81	36.77	0.64	1.64	61.55	77.07
1000	43.56	38.37	0.63	1.64	62.56	76.87
1500	41.03	33.68	0.62	1.64	56.22	78.43
2000	44.97	34.98	0.60	1.76	60.10	76.90

Şekil 8. Zn devresinde kullanılan CuSO₄ miktarına bağlı olarak konsantrenin Pb-Zn içeriği ve kazanma verimi.

Figure 8. Pb-Zn content and recovery of the concentrate depending on the amount of CuSO₄ used in the Zn circuit.

Elde edilen sonuçlara göre, 1000 g/t CuSO₄ ilave edilmesi ile konsantre içerisinde %43.56 kurşun ve %38.37 çinko elde edildiği görülmektedir. Konsantre kazanım verimi ise sırasıyla, %62.56 ve %76.87 olduğu belirlenmiştir. Sonuç olarak daha sonra yapılan testlerde Zn devresinde 1000 g/t Bakır Sülfat (CuSO₄) ilave edilmesi uygun görülmüştür.

3.7 Zn devresinde kullanılacak Z-5 miktarının belirlenmesi

Zn devresinde Z-5 (Potasyum amil ksantat) kollektörünün çinko flotasyonuna etkisini araştırmak için deneyler yapılmıştır. Deney Şartları Tablo 14'te verilmiştir.

Tablo 14. Zn devresinde Z-5 miktarının belirlenmesi için kullanılan reaktif tipleri ve miktarları.

Table 14. Reagent types and quantities used to determine the amount of Z-5 in Zn circuit.

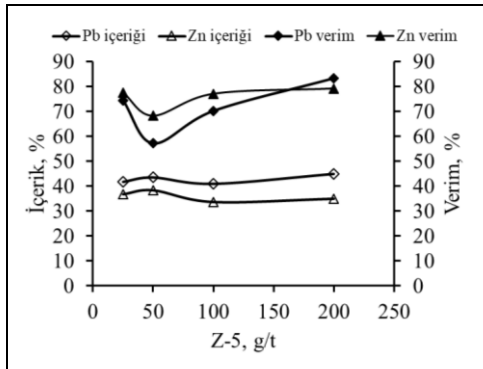
Flotasyon Koşulları ve Deney Şartları	Ögütme Devresi	Pb Devresi	Zn Devresi
pH (Kireç ile)		9	9
ZnSO ₄ , g/t	1000	1000	
Na ₂ SiO ₃ , g/t	500	500	
3418 A, g/t		10	
MIBC, g/t		20	20
CuSO ₄ , g/t			1000
Z-5, g/t			25,50,100,200
Ögütme Süresi, dk.	8		
Flotasyon Süresi, dk.		4	5

Tablo14'te verilen Şartlar altında yapılan deneyler sonucunda elde edilen sonuçlar Tablo 15'te özetlenmiştir. Bu verilere bağlı olarak hesaplanan, Pb, Zn kazanım yüzdeleri ve verimleri ise Şekil 9'da gösterilmiştir.

Tablo 15. Zn devresinde Z-5 miktarının belirlenmesi için yapılan flotasyon deney sonuçları.

Table 15. Flotation experiment results for determining the amount of Z-5 in Zn circuit.

Zn devresinde kullanılan Z-5 miktarı, g/t	Tenör, %				Verim, %	
	Konsantre		Nihai Atık		Konsantre	
	Pb	Zn	Pb	Zn	Pb	Zn
25	48.07	37.32	0.66	1.39	74.39	77.60
50	37.82	36.43	0.69	2.29	57.17	68.27
100	42.82	33.44	0.61	1.62	70.17	77.01
200	42.84	25.57	0.52	1.46	83.26	79.13

Şekil 9. Zn devresinde kullanılan Z-5 miktarına bağlı olarak konsantrenin Pb-Zn içeriği ve kazanma verimi.

Figure 9. Pb-Zn content and recovery of the concentrate depending on the amount of Z-5 used in the Zn circuit.

Tablo 15 ve Şekil 9 incelendiğinde, 25 g/t potasyum amil ksantat ilave edilmesi ile konsantre içerisinde %48.07 kurşun ve %37.32 çinko elde edildiği görülmektedir. Konsantre kazanım verimi ise sırasıyla, %74.39 ve %77.60 olduğu belirlenmiştir.

4 Sonuçlar

Bu  alışmada, Niğde-Ulukışla bölgesine ait sülfür içerikli Pb-Zn cevherleri kullanılmıştır. %18.72 sülfür içeren cevher oldukça kompleks yapıda olup, %5.95 çinko, %3.62 kurşun, %12.44 demir, 2.17 ppm altın, 221 ppm gümüş ve 254 ppm bakır içermektedir. Analiz sonuçlarına göre, sülfürlü mineralerin çoğunluğunu galen, sfalerit ve pirit minerallerinin oluşturduğu görülmektedir. Bunun yanında azda olsa kalkopirit, markazit, kalsit, kuvars, jips, diğer demir mineralleri ve kil minerallerinin varlığı da gözlenmiştir. Ayrıca altın ve gümüş minerallerinin ise diğer minerallerin içerisinde kapanım halinde olduğu tahmin edilmektedir.

Yapılan 32 farklı deney sonucunda,  g tme, Pb ve Zn kaba flotasyonu devresinde kullanılması gerekli olan reaktifler ve miktarları belirlenmiştir. Deney sonuçlarına göre, çinko sülfatın çinkoyu bastırđıėı, Sodyum silikatın silikatlı gang minerallerini bastırđıėı, bakır sülfatın çinkoyu canlandırđıėı, metil izobütül karbinol'un ise iyi bir köpük oluşturduğu belirlenmiştir. Pb devresinde kullanılan sodyum izobütül dithiofosfin'in ise iyi bir kurşun toplayıcısı olduğu tespit edilirken ksantatların yerine kullanılmasının mümkün olabileceği ortaya konulmuştur. Zn devresinde ise Potasyum amil ksantat'ın ise iyi bir kurşun toplayıcısı olduğu açıkça görülmektedir. Bütün bu sonuçlar değerlendirildiğinde optimum flotasyon Őartlarında, %80.63 verim ile %55.13 Pb ve %77.60 verim ile %37.32 Zn kazanıldığı ortaya konulmuştur. Bu çalışmaların devam ettirilmesi durumunda, Pb ve Zn temizleme flotasyonu deneylerinin gerçekleştirilmesi uygun görülmektedir. Bunun yanında, 3418A, F2216 ve bunların karışımı gibi farklı kollektörler kullanarak kompleks cevher içerisindeki altın gibi değerli metallerin kazanılmasının mümkün olabileceği önerilmektedir.

5 Conclusions

In this study, a complex sulfide ore obtained from Niğde (Ulukışla-Madenköy) region was used. The ore contains 18.72% S, 5.95% Zn, 3.62% Pb, 12.44% Fe, 2.17 ppm Au, 221 ppm Ag and 254 ppm Cu. According to the results of the analysis, it was seen that the majority of the sulfide minerals were galena, sphalerite and pyrite. In addition to this, a small amount of chalcopyrite, marcasite, calcite, quartz, gypsum, other iron minerals and clay minerals were observed. Gold and silver minerals were estimated to be inclusion in other minerals.

As a result of 32 different experiments, the reagents and their amount required for grinding, rougher flotation circuit of Pb and Zn were determined. According to the results, zinc sulfate depresses zinc, sodium silicate depresses silicate gangue minerals, copper sulfate activates zinc, and methyl isobutyl carbinol forms a good foam. It was determined that sodium isobutyl dithiophosphine used in Pb circuit was a good collector for Pb and it could be used instead of xanthates. In the Zn circuit, it is clearly seen that potassium amyl xanthate is a good collector for Pb. When these results were evaluated, it was revealed that, 55.13% Pb with recovery of 80.63% and 37.32% Zn with recovery of 77.60% were achieved under optimum flotation conditions. By continuing these studies, it was considered to carry out cleaner flotation experiments for Pb and Zn. In addition, to recover precious metals such as gold in complex ore using different collectors such as 3418A, F2216 and mixture of them was suggested.

6 Yazar katkı beyanı

Gerçekleştirilen çalışmada, Tevfik AĞAÇAYAK fikrin oluşmasında, tasarımın yapılmasında ve elde edilen sonuçların değerlendirilmesinde, yazım denetimi ve içerik açısından makalenin kontrol edilmesinde, Nur Benan YILMAZ deneylerin yapılmasında verilerin elde edilmesinde, ve kullanılan malzemelerin temin edilmesinde katkı sunmuşlardır.

7 Etik kurul onayı ve çıkar çatışması beyanı

“Hazırlanan makalede etik kurul izni alınmasına gerek yoktur”
“Hazırlanan makalede herhangi bir kişi/kurum ile çıkar çatışması bulunmamaktadır”.

8 Kaynaklar

- [1] Temur S. “Bolkardağı yöresi (Ulukışla/Niğde) çinko-kurşun yataklarının jeokimyasal incelemesi”. *Türkiye Jeoloji Bülteni*, 35, 101-114, 1990.
- [2] Şişman N, Şenocak MH, Dilek S, Yazgac M. “Bolkardağ Yöresinin Jeolojisi ve Maden Yatakları”. MTA Genel Müdürlüğü, Ankara, Türkiye, 7202, 1981.
- [3] Gaudin AM. *Flotation*. 2nd ed. New York, USA, McGraw Hill, 1957.
- [4] Laskowski JS. *Frothing in Flotation II*. 1st ed. London, England, Routledge, 1998.
- [5] Parekh BK, Miller JD. *Advances in Flotation Technology*. 1st ed. New York, USA, Littleton, 1999.
- [6] Whelan PF, Brown DJ. “Particle-Bubble attachment in froth flotation”. *Bulletin of the Institute of Mining and Metallurgy*, 591, 181-192, 1956.
- [7] Barbian N, Hadler K, Ventura-Medina E, Cilliers JJ. “The froth stability column: linking froth stability and flotation performance”. *Minerals Engineering*, 18, 317-324, 2005.
- [8] Bulatovic SM. *Handbook of Flotation Reagents, Chemistry, Theory and Practice, Flotation of Sulfide ores*. 1st ed. Amsterdam, Netherlands, Elsevier, 2007.
- [9] Wang L, Peng Y, Runge K. “Entrainment in froth flotation: The degree of entrainment and its contributing factors”. *Powder Technology*, 288, 202-211, 2016.
- [10] Yianatos J, Vinnert L, Carrasco C, Alvarez-Silva M. “Effect of entrainment in bubble load measurement on froth recovery estimation at industrial scale”. *Minerals Engineering*, 72, 31-35, 2015.
- [11] Wills BA, Napier-Munn T. *Mineral Processing Technology*. 7th ed. Amsterdam, Netherlands, Elsevier, 2006.
- [12] Kowalczyk PB, Drzymala J. “Selectivity and power of frothers in copper ore flotation”. *Physicochemical Problems of Mineral Processing*, 53(1), 515-523, 2017.
- [13] Ceylan A, Bulut B. “Siirt-Madenköy bakır cevherinin flotasyon yöntemiyle zenginleştirilmesi”. *Madencilik*, 55(1), 17-26, 2016.
- [14] Veneu DM, Brasil TFM, DeOliveira Junior GG, Phillips W, Gomides RB, Schneider CL, DeMello Monte MB. “Recovery of sulphides as by products from a gold flotation circuit”. *67th ABM International Congress*, Rio de Janeiro, Brazil, 31 July-3 August 2012.
- [15] Zhong H, Huang Z, Zhao G, Wang S, Liu G, Cao Z. “The collecting performance and interaction mechanism of sodium diisobutyl dithiophosphate in sulfide minerals flotation”. *Journal of Materials Research and Technology*, 4(2), 151-161, 2015.
- [16] Atak S. *Flotasyon İlkeleri ve Uygulaması*. İ2. baskı. İstanbul, Türkiye, İTÜ Vakfı, 1990.
- [17] Leja L. *Surface Chemistry of Froth Flotation*. 1st ed. New York, USA, Plenum Press, 1982.
- [18] Arbitr N. *Flotation. SME Mineral Processing Handbook*. 7th ed. New York, USA, AIME, 1985.
- [19] Wills BA. *Mineral Processing Technology*. 4th ed. Oxford, England, Pergamon, 1988.
- [20] Cao M, Liu Q. “Re-Examining the functions of zinc sulphate as a selective depressant in differential sulphide flotation the role of coagulation”. *Journal of Colloid and Interface Science*, 301, 523- 531, 2006.
- [21] Grano SR, Sollaart M, Skinner W, Prestidge CA, Ralston J. “Surface modifications in the chalcopyrite-sulphite ion system. I. collectorless flotation, XPS and dissolution study”. *International Journal of Minerals Processing*, 50(2), 1-26, 1997.
- [22] Khmeleva TN, Chapelet JK, Skinner WM, Beattie DA. “Depression mechanisms of sodium bisulphite in the xanthate-induced flotation of copper activated sphalerite”. *International Journal of Minerals Processing*, 79, 61-75, 2006.